

Hoosbuien laten ernst zien van de Limburgse erosie

Het was in de maand mei van 2018 weer pijnlijk goed te zien hoe kwetsbaar de natuur in het Limburgse heuvel-landschap is. Tijdens regenbuien kan behoorlijk wat water en sediment van hoger gelegen akkerbouwpercelen afstromen en terecht komen in de natuur op de hellingen. Minder zichtbaar maar wel zo ernstig is dat tijdens deze buien ook gewasbeschermingsmiddelen en nitraat de natuurgebieden instromen. Medewerkers van de provincie, waterschap, LTO en onderzoekers zijn het met elkaar eens dat hier iets moet gebeuren. Alleen is nog niet duidelijk welke maatregelen het beste zijn. Dat bleek tijdens een veldbezoek met adviseurs en medewerkers van LTO, provincie, waterschap op 30 mei in het Bunder en Elsloerbos waar ze ter plekke met elkaar konden discussiëren over mogelijke oplossingen.

Maatregelen om grond en nitraat vast te houden in landbouwgebieden

Aanleiding voor de excursie is het rapport 'Noodzaak en lokalisering van bufferstroken rond Natura 2000-gebieden in het Heuvelland'. In 2017 hebben onderzoekers van Wageningen Universiteit en Researchcentrum in opdracht van de provincie Limburg en het OBN het probleem van erosie in het heuvelland nader bekeken. Probleem is dat Natura 2000-gebieden op de hellingen grenzend aan landbouwpercelen negatief beïnvloed worden door toestroom van voedselrijk water en verspoeld bodemmateriaal. Hierdoor kunnen de kansen voor behoud en uitbreiding van karakteristieke natuurwaarden afnemen. Ook kunnen binnen de natuurgebieden door insnijding van het afstromende water geulen en steilwandjes ontstaan. Op het eerste excursiepunt wordt het erosieprobleem pijnlijk duidelijk. Boven aan de heuvel is een weggetje compleet weggespoeld en helemaal onbegaanbaar geworden. Het asfalt, puin, stenen, zand zijn naar beneden gespoeld. Onder aan de heuvel lag vorige week nog een poel met veel larven van de vuursalamander. De poel is nu echter helemaal opgevuld met puin dat is

Foto: Geert van Duinhoven

Foto Geert van Duinhoven

meegesleurd door de regen. Het is maar de vraag of deze poel nog ooit wordt opengemaakt want hij ligt duidelijk op de verkeerde plek.

De poel en het weggestroomde puin maken ook nog eens heel duidelijk dat het bijzonder ingewikkeld is wat nu wiens verantwoordelijkheid is. Want het water komt deels uit het stedelijk gebied waar de gemeente verantwoordelijk is voor het waterbeheer. Het waterschap is verantwoordelijk voor het oppervlaktewater, de natuurbeheerder voor de natuurkwaliteit en de provincie voor onder andere het grondwater. Maar wie moet de maatregelen nemen als al het water bij elkaar stroomt en hier dit soort erosiegeulen veroorzaakt?

Bufferzones of depots

Nu is erosie in een heuvelachtig landschap natuurlijk niet vreemd of onnatuurlijk. Maar de mate waarin het tegenwoordig gebeurt en de effecten die het heeft op de natuur, baren wel zorgen. Zeker als de piekbuien, zoals die van de afgelopen weken, steeds normaler gaan worden. En zeker ook als de landbouw bovenop de heuvels steeds intensiever wordt en te weinig aandacht heeft voor het voorkomen van erosie. In het onderzoek van de WUR is gekeken op welke manier je de gevolgen van de huidige erosie zou kunnen beperken. Een van de opties is om bufferzones van struiken en gras aan te leggen die de directe inwaai en de oppervlakkige toestroom van meststoffen en bodemmateriaal af kunnen vangen. Het blijkt dat een bufferstrook van ongeveer vijftien meter breed langs de akker al voor 70-80 procent effectief is. De effectiviteit is vooral afhankelijk van de vegetatiestructuur. Een dicht struweel is het meest effectief en voor grazige vegetatie is een combinatie van kort en dicht, en van diep wortelend en lang het best om zoveel mogelijk stoffen in te vangen.

Soms is het slim om juist langs een hele bosrand een struweel aan te leggen, maar in Limburg zie je

ook vaak zogenaamde grubbens. Dit zijn langgerekte erosiebanen die steeds verder naar boven 'groeien' en de akker insnijden. Het kan zinvol zijn om rondom de kop van een grub een bufferzone aan te leggen. Een andere optie is om de vele wandel en fietspaden en weggetjes, die weliswaar voor wandelaars of fietsers heel prettig zijn, op te doeken. Bij forse buien fungeren ze immers als opvangbak waar het water samen komt, hoge stroomsnelheden bereikt en vervolgens voor erosie zorgt. De onderzoekers adviseren om na te gaan welke paden aangepast of eventueel opgeheven moeten worden.

En als dan nog steeds erosie plaatsvindt omdat de maatregelen niet uitvoerbaar of onvoldoende werken, kan het slib ook gecontroleerd opgevangen worden zodat het zo min mogelijk negatieve invloed heeft op de natuurwaarden. Dat zou bijvoorbeeld kunnen door het slib af te leiden en zo in een soort depot te laten stromen waar het geen kwaad kan. Praktisch nadeel is wel dat zo'n depot altijd een keer vol raakt en dat iemand het weer moet leegmaken.

Niet-kerende grondbewerking

Al deze maatregelen staan overzichtelijk bij elkaar in het rapport, maar de provincie Limburg had wel behoefte aan een nadere detaillering. Mark Daemen van de provincie Limburg: "De provincie wil graag weten waar welke maatregelen het beste zijn. De onderzoekers hebben vele knelpunten in het veld aangewezen en diverse maatregelen, maar we weten daarmee nog niet exact genoeg wat we moeten gaan doen. Daarom hebben we Antea Group gevraagd om alle gesignaleerde knelpunten nog eens na te gaan. Per knelpunt willen we dan weten of het inderdaad een knelpunt is en zo ja, welke maatregelen daar passend zou zijn". Het werk van Antea Group is nog niet klaar maar de twee onderzoekers kunnen de excursiegangers wel laten zien waar zij op letten als ze door het veld

lopen en de knelpunten bezoeken. Op een akker met wintertarwe zien we enkele kleine geulen die naar het laagste punt van de akker gaan. Ziet er hier niet ernstig uit. In de akker ernaast met jonge bietenplanten komt de discussie op gang hoe ernstig de situatie hier is. Er is duidelijk slib achter gebleven na de regenbuien, maar landbouwkundig nog geen probleem, want de planten staan er nog goed bij. Maar het slib laat wel zien dat hier water is weggestroomd. En dus met alle opgeloste stoffen die nadelig zijn voor de natuur. In het veld kunnen we alleen niet zien hoeveel water hier heeft gestroomd en hoeveel nitraat erin zat. Sommigen vinden het een knelpunt, anderen vinden het wel meevallen. De eerste groep denkt dat een bufferzone op deze akker wel op z'n plaats zou zijn. Anderen vinden dat hier overdreven. Want zeker op een bietenakker wordt aardig verdiend en dus is het voor de landbouw waarschijnlijk onacceptabel om vrijwillig een strook van vijftien meter af te staan als bufferzone. Bovendien heeft de akkerbouwer zich, gezien de plantenresten van vorig jaar op de bodem, hier al keurig gehouden aan de voorschriften van de niet-kerende grondbewerking. Om de erosie te beperken wordt de grond hier niet diepgeploegd maar zo veel mogelijk met rust gelaten.

Vervolg

Op de volgende plek zal waarschijnlijk wel een gedeeld belang zijn om de erosie aan te pakken. Aan de rand van de bietenakker zit een fors gat. De grond is weggespoeld en in het bos eronder terecht gekomen. Voor niemand een wenselijke situatie natuurlijk, maar ook nu blijft het moeilijk om 'op zicht' de ernst van de situatie in te schatten: dat de grond is weggeschoven is helder, en dat die in het geweld de nodige takken heeft meegesleurd, is ook helder. Maar welke maatregel dan het meest effectief is, is de excursiegangers nu niet duidelijk. Daar moet het onderzoek van Antea Group, als vervolg op het OBN-onderzoek, meer duidelijkheid in brengen. En daarmee kan de provincie Limburg dan met de verschillende partijen om tafel gaan om ze ook daadwerkelijk te gaan uitvoeren.

<https://tinyurl.com/natuurkennis-flyer-erosie>
<https://tinyurl.com/natuurkennis-kennisblad-erosie>
<https://tinyurl.com/natuurkennis-rapport-erosie>

Foto Geert van Duinhoven

Met puin volgestroomde poel waar vorige week nog vuursalamanders voorkwamen